

M.Y. Kademiya, A.P. Kobysya

THE STUDENTS' CREATIVE ACTIVITY DEVELOPMENT IN THE HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS ON THE BASIS OF USING THE TECHNOLOGY "PORTFOLIO"

The article deals with the modern pedagogical technology "Portfolio", its definition, type, structure, creation of "Electronic Portfolio" and its usage in the professional training of future teachers, improvement of his professional competences and competitiveness in the labor market.

Стаття надійшла до редакції 25.10.2009 р.

УДК 159.923.2

*Попова Г.В.,
м. Харків, Україна*

ОСОБИСТІСНО ПРОФЕСІЙНЕ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОГО ВНЗ

Умови формування ринку праці в сучасному суспільстві визначають вимоги до якості і результатів сучасної професійної освіти – професіоналізму фахівця, його конкурентоспроможності, до розвитку професійно-значущих якостей особистості. Перспектива розвитку професійної освіти пов'язана з тим, що за період навчання в навчальному закладі майбутній фахівець може опанувати не тільки системою професійних компетенцій, але і придбати інтегральні особистісні характеристики, що відображають уміння людини жити і ефективно діяти в суспільстві. Таким чином, можна говорити про важливість формування в період навчання у ВНЗ як професійної, так і особистісної складової компетенцій майбутніх фахівців.

Мета нашої роботи – дослідити вираженість потреби в особистісно-професійному вдосконаленні у студентів, що навчаються у технічному ВНЗ.

Багато студентів прагнуть до самовдосконалення в професійному аспекті, як найбільш явній перспективі навчання у ВНЗ. Проте далеко не всі вони усвідомлюють важливість для майбутнього життя і кар'єри реалізації своїх потреб у сфері комунікативного і особистісного самовдосконалення.

Самовдосконалення пов'язане з найважливішою потребою особистості – прагненням до самоактуалізації і самореалізації. А. Маслоу зв'язує потребу в самовдосконаленні з бажанням людини самоздійснитися, стати тим, ким він може бути, займатися тим, для чого він призначений, з розвитком особистості. [3]

Для того, щоб сьогоднішній студент опанував системою професійних і особистісних компетенцій, необхідно збудити у нього потребу в самовдосконаленні, озброїти відповідним досвідом, уміннями оцінювати власні досягнення. Для здійснення самоактуалізації по А. Маслоу, необхідне надання особистості відповідних умов: свободи проявів, самостійності у важливих справах, простору для творчої діяльності, соціального комфорту.

Звернемося до реалій навчання у ВНЗ. Традиційна система навчання у ВНЗ може бути представлена у вигляді системи відносин і припускає ряд соціально-психологічних феноменів у сфері особистісної ситуації розвитку студента. Одною з психологічних особливостей студентського життя, як указує Л.М. Балабанова, є її висока "кризова насиченість" [1]. До типових «професійно-особистісних» кризових ситуацій студентства логічно віднести наступні:

1. Криза особистісних відносин при входженні в нове соціальне середовище. Рівень соціально-психологічної адаптації студента до умов ВНЗ істотно залежить від взаємин, що складаються в колективі, порушення яких викликає постійну емоційну напругу. У багатьох випадках конфлікт в значущих відносинах (в студентській групі, з викладачами і ін.) є детермінантою розвитку гострого або хронічного емоційного стресу студента. Крім того, змінюється структура спілкування, рвуться і виникають нові соціальні зв'язки. Виникають психологічні проблеми відділення від батьківської сім'ї, проблеми побудови нових близьких відносин.

2. Криза професійного вибору. Ця криза обумовлена тим, що усвідомлення і уточнення вибору професії часто відбувається вже після вступу до ВНЗ. Деяка кількість студентів виявляє амбівалентність тенденцій: піти з ВНЗ по власному свідомому вибору, або продовжувати навчання для збереження соціально-культурного статусу.

3. Кризові ситуації в академічній діяльності. До таких часто відносять необхідність подолання, так званого в педагогіці, "дидактичного бар'єру", який виникає між викладачами і студентами в процесі навчання. Значно збільшується об'єм самостійної навчальної роботи. В технічних навчальних закладах нерідкі випадки, коли студент, пристосовуючись до системи навчання, переживає значні утруднення в придбанні і підтримці задовіль-

ного особистісного статусу. Незадоволеність собою може призводити до того, що індивід основні зусилля спрямовує на самозахист, а не на конструктивні дії.

4. Криза професійної соціалізації при переході від учбової до учбово-професійної діяльності. Так, в ході виробничої практики, студент виявляє сильну суперечність між рівнем своєї підготовки і вимогами реального професійного середовища до знань, умінь і особистісних якостей.

Таким чином, студенти в процесі навчання в тому або іншому ступені переживають особистісні і професійні кризи. Всі ці особливості студентства співпадають з юнацьким становленням особистості та можуть істотно ускладнювати вироблення дослідницької позиції участі в навчальному процесі. Дослідницька позиція студента, на нашу думку, складає основу творчої самореалізації студентів. Для конструктивного розв'язання професійно-особистісних криз необхідно створювати творче середовище в навчальному процесі.

Вироблення дослідницької позиції тісно пов'язане з розвитком, з одного боку, можливостей рефлексії особистості, з іншої – соціальної компетентності. Як відзначає Л.В. Власенко [2], одна з важливих умов подолання криз – високий розвиток особистісної і професійної рефлексії, прояв якої залежить від комунікативних можливостей особистості. Саме рівень розвитку комунікативної компетентності визначає конструктивність або деструктивність дії рефлексії на розвиток професійної соціалізації, оскільки здібності комунікації опосередковують прояви рефлексії. Висока рефлексія у поєднанні з високою комунікативною компетентністю сприяє успішній професійній соціалізації. При низькій комунікативній компетентності процеси професійної соціалізації ускладнюються. Отже, для успішного професійного становлення необхідний розвиток особистісної соціальної рефлексії у поєднанні з розвитком загальної і професійної комунікативної компетентності.

Таким чином, прагнення до особистісного самовдосконалення в період професіоналізації може сприяти розвитку професійно-важливих особистісних якостей і професійному становленню особистості в цілому. За змістом особистісно-професійне становлення є складним процесом і пов'язано з розвитком:

- системних предметних компетенцій студента як майбутнього професіонала;
- загальної і професійної комунікативної компетентності майбутнього фахівця;

- особистісної і соціальної рефлексії;
- системи емоційно-особистісної саморегуляції.

Метою нашого дослідження було: дослідити прагнення студентів технічного ВНЗ до можливості особистісного самовдосконалення за допомогою соціально-психологічного тренінгу.

Як індикатор вираженості потреби в самовдосконаленні у студентів технічного ВНЗ було обрано їх прагнення пройти додатково до основного навчання соціально-психологічні і особистісні програми тренінгу, які сприяють самопізнанню і вдосконаленню особистості в різних аспектах. Це пов'язано із зростаючою популярністю тренінгів як методу короткострокової і ефективною дії на особистість, їх величезною кількістю, різною спрямованістю, доступністю.

Для досягнення мети при аналізі даних були поставлені наступні **завдання:**

1. Виявити характер доступною студентам ВНЗ інформації щодо тренінгів в інтернет-джерелах як віддзеркаленні ринку тренінгових послуг на Україні.
2. Дослідити зміст установок студентів технічного ВНЗ щодо можливості та мотивів участі в СПТ.
3. Дослідити інтерес студентів технічного ВНЗ до різних за змістом тренінгових програм.

При дослідженні установок студентів відносно їх можливої участі в соціально-психологічному тренінгу (далі СПТ) був обраний метод анкетування. В ході обробки отриманих даних були використані загальноприйняті статистичні процедури. Серед методів дослідження застосовувався контент-аналіз інтернет-джерел, що містять відомості щодо програм СПТ. Ці відомості є віддзеркаленням тренінгового ринку України на момент проведення дослідження (2008 р.).

У дослідженні взяли участь 199 студентів 1,2,3,4 курсів НТУ «Харківський політехнічний інститут» різних технічних факультетів. З них хлопцев 94, дівчат 105.

Як група порівняння були опитані студенти – представники гуманітарних спеціальностей (67 чоловік, одержуючих освіту референтів-перекладачів, з них 43 дівчини і 24 хлопця, що вчать в ХГУ «НУА»). Загальне число опитаних – 266 чоловік. Середній вік опитаних 19,5 років.

Обговорення результатів дослідження.

При аналізі інтернет-джерел, що містять інформацію відносно різних психологічних тренінгових програм, було переглянуто близько 700 про-

грам, пропорованих на Україні широким верствам дорослого населення. Психологічні тренінги, що пропоровані професіоналам-психологам і працівникам служб персоналу, тут не розглядалися. Нижче наводяться короткі орієнтовні формулювання назв програм, які в інтернет-пропозиціях мають масу варіацій. Для зручності аналізу переваг студентів серед програм були виділені смислові групи СПТ.

Окрему і найбільш представлену групу тренінгів інтернет-ринку займають так звані «бізнес-тренінги», а серед них – «Тренінги продажів». Найчастіше зустрічаються: «Техніка ефективних (активних) продажів», «Телефонні продажі», «Робота з запереченнями клієнта», «Успішна презентація в продажах» і т.п.

Далі широку нішу тренінгів представляють програми, направлені на розвиток комунікативної компетентності в управлінні і діловій взаємодії: «Ефективне ділове спілкування»; «Психологія управління персоналом організації»; «Комунікативна компетентність керівника»; «Психологія конфліктів»; «Мотивація персоналу»; «Самопрезентація», «Командоутворювання»; «Психологія лідерства в організації»; «Презентація і публічний виступ»; «Психологія ділових переговорів».

Серед тренінгових пропозицій є група, яка пов'язана з поняттями «особистісне зростання» і саморегуляція. Це такі програми, як: «Пошук свого Я (робота з цілями)»; «Управління часом (тайм-менеджмент)»; «Стрес-менеджмент», «Емоційна саморегуляція»; «Упевненість в собі»; «Тренінг впливу і захисту від маніпуляцій»; «Тренінг креативності»; «Залучення грошей в своє життя» і т.п.

Окрема група програм пов'язана з психологією особистостістих відносин: «Гармонія сімейних відносин»; «Любов і відносини» (тренінги, сприяючі поліпшенню відносин між чоловіками і жінками: «Майстер знайомств і спокушання», «Як знайти і утримати чоловіка своєї мрії», «Розумна коханка або як стати єдиною», «Як підкорити найприступнішу» і т.п.).

Ще одна група програм пов'язана з пізнанням і вдосконаленням тіла: «Тіло як джерело самопізнання»; «Розвиток сексуальності»; «Танцювально-руховий тренінг».

Всі описані програми СПТ можна умовно розділити на 2 великих групи:

1. Програми, направлені більшою мірою на розвиток професійно-важливих особових якостей, формування професійної і загальної комунікативної компетентності. Назвемо їх програмами професійно-особистостістого розвитку.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

2. Програми, направлені на розвиток рефлексії і регулятивних здібностей особистості, на самопізнання, самовдосконалення і саморегуляцію в різних аспектах. Назвемо їх програмами особистостісного розвитку.

Звернемося до аналізу того, наскільки студенти технічного ВНЗ ознайомлені з пропозиціями щодо психологічних тренінгів.

В ході анкетного опитування було виявлено, що основна маса студентів як технічного, так і гуманітарного ВНЗ знайома з поняттям «психологічний тренінг» (87, 2% і 100%). На питання про те, чи відвідували ви психологічні тренінги, відповіли «так» 25,1% опитаних студентів технічного ВНЗ. У гуманітарному ВНЗ значно більше опитаних студентів відвідували психологічні тренінги (89,6%). Також більшість опитаних груп випробовуваних бажали б відвідати різні психологічні тренінги (63,1% і 89,6% відповідно в технічному і гуманітарному вузах).

Рейтинг найбільш вірогідних причин відвідування студентами СПТ вказані в таблиці 1.

Таблиця 1.

Рейтинг найбільш вірогідних причин відвідування студентами тренінгів (частота вибору програми СПТ в %, рейтинг у скобках).

№	вірогідні причини відвідування тренінгів	Студенти техніч ВНЗ	Студенти гуманітарного ВНЗ
1.	Власна ініціатива (прагнення до самовдосконалювання)	63,1 (1)	61,2(2)
2.	Власна ініціатива (отримання корисних для роботи психологічних навичок)	29,3 (4)	89,6(1)
3.	Ініціатива організації	7,5 (6)	24,9(6)
4.	Це престижно і модно	45,1(2)	50,7(4)
5.	По рекомендації знайомих	32,5 (3)	53,7(3)
6.	Можливість поспілкуватись	63,1 (1)	61,2(2)
7.	Прагнення до конструктивних особистісних змін	20 (5)	31,3(5)
8.	Отримання сертифікату	63,1(1)	89,6(1)

Приведений рейтинг свідчить про провідні мотиви можливої участі студентів в програмах СПТ. У технічному ВНЗ на першому місці 63,1% опитаних виділяють таку причину можливих відвідин тренінгу, як самовдосконалення поза зв'язком з професійними якостями. В обох групах випробовуваних одним з найбільш важливих мотивів участі в тренінгу є мо-

тив самоствердження у вигляді прагнення отримати сертифікат, підтверджуючий компетенцію. У гуманітарному ВНЗ отримання сертифікату пов'язане з усвідомленням більшістю опитаних (89,6%) важливості самостійної ініціативи в отриманні професійних психологічних навичок. Ймовірно, студенти гуманітарного ВНЗ більшою мірою пов'язують свою професійну компетентність з соціальною і особистісною компетентністю.

Важливим мотивом в двох групах є афіліативний мотив, втілений в таких соціальних проявах, як прагнення до спілкування, до володіння певним статусом у групі, до підтвердження очікувань однолітків. Це відповідає віковим потребам студентів. Підтверджує дану думку вираженість у багатьох опитаних обох груп таких вірогідних причин відвідування тренінгу, як можливість поспілкуватися, мода і престиж, рекомендації знайомих.

Можливість конструктивно змінитися не є домінуючою причиною участі в тренінгу як в технічному, так і в гуманітарному ВНЗ.

Таким чином, опитані студенти технічного ВНЗ розглядають тренінг, перш за все, як можливість особистісного самовдосконалення поза зв'язком з професійним вдосконаленням. Студенти гуманітарного ВНЗ зв'язують особистісне і професійне самовдосконалення. У всіх опитаних переважає зовнішня мотивація соціального підтвердження.

У студентів технічного ВНЗ інтерес до усіх програм СПТ нижчий, ніж у студентів-гуманітаріїв (див. таблицю 2).

Таблиця 2.

Вибір програм, пов'язаних з розвитком професійно-особистісних якостей студентами технічного і гуманітарного ВНЗ (у %).

№	Назва програми тренінгу	Студенти техніч ВНЗ	Студенти гума- нітарного ВНЗ
1.	Психологія продажу	17,1	21,6
2.	Ефективне ділове спілкування	57,3	89,6
3.	Психологія ділових переговорів	54,3	89,6
4.	Презентація и публичний виступ	22,6	24,9
5.	Самопрезентація, побудова іміджу	10,6	50,7
6.	Регуляція конфліктів	25,1	61,2
7.	Робота в команді	52,1	61,2
8.	Психологія управління	53,1	53,7
9.	Лідерство та навички менеджера	17,1	89,6

Студенти технічного ВНЗ виявили найбільшу цікавість до програм, направлених на підвищення соціальної компетентності в діловій взаємодії: Цікаво, що студенти технічного ВНЗ більшою мірою при виборі програми СПТ

зорієнтовані на поняття «управління», а студенти гуманітарного – на поняття «лідерство». Це може бути пов'язано з орієнтацією студентів технічних ВНЗ на традиційну кар'єру в організації, на відміну від гуманітарних студентів, що мають більш творчу кар'єрну орієнтацію.

При виборі програм особистісного розвитку, студенти технічного ВНЗ не виявляли великої цікавості. Майже за всіма запропонованими в анкеті програмами їх вибір склав близько 30%, а по деяких ще нижче – близько 20%. Найбільшу цікавість студенти технічного ВНЗ виявили до програм, направлених на вдосконалення емоційної сфери особистості. Більшість гуманітарних студентів також цікавилися саме цими темами. Проте і до інших тем цього блоку програм половина опитаних гуманітарних студентів також виявила цікавість.

Таким чином, у студентів технічного ВНЗ більшою мірою виявляється інтерес до програм професійно-особистісного розвитку, чим взагалі особистісного вдосконалення. У гуманітарних студентів виявлений рівномірний інтерес до запропонованих двох блоків тренінгових програм – і до програм професійно-особистісного розвитку, і до програм особистісного вдосконалення. В уточнюючих бесідах було виявлено, що студенти технічних ВНЗ не диференціюють ці області і всі програми СПТ відносять до особистісного вдосконалення, не пов'язуючи їх з професійним.

Висновки:

1. У зв'язку з потребами ринкової економіки, необхідно розвивати соціальну і особистісну компетентність студентів як майбутніх професіоналів. Прагнення до особистісного самовдосконалення в період професіоналізації може сприяти розвитку професійно-важливих особистісних якостей і професійному становленню особистості в цілому.

2. Студенти технічного ВНЗ виявляють найбільшу цікавість до програм тренінгу, що направлені на підвищення соціальної компетентності в діловій взаємодії, а також до програм, направлених на вдосконалення емоційної сфери особистості.

3. В цілях оптимізації процесів професійно-особистісного розвитку студентів технічних ВНЗ необхідно створювати тренінговий соціально-психологічний супровід розвитку. При цьому логіка пропозицій програм СПТ повинна враховувати кризову насиченість життя студентів. Система

тренінгового супроводу повинна забезпечувати розвиток особистісної соціальної рефлексії; системи емоційно-особистісної саморегуляції; загальної і професійної комунікативної компетентності майбутнього фахівця.

Список літератури: 1. Балабанова Л. М. Категория нормы в психологии студенческого возраста (теоретико-методологический аспект). – Харків: Консум, 1999. – 240 с. 2. Власенко Л.В. Соціально-психологічна компетентність як провідний чинник становлення професіонала у ВНЗ // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Т. VI. Випуск 2. – К., 2004. – С. 48-52. 3. Маслоу А. Мотивация и личность. – Спб.: Евразия, 1999. – 478 с.

Г.В. Попова

ОСОБИСТІСНО ПРОФЕСІЙНЕ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОГО ВНЗ

В статті наводяться данні щодо зацікавленості студентів технічного ВНЗ в самовдосконаленні за допомогою соціально-психологічного тренінга. Наводиться характеристика потреб студентів в самовдосконаленні в особистісному та професійно-особистісному аспектах.

Г.В. Попова

ЛИЧНОСТНО-ПРОФЕСИОНАЛЬНОЕ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ. СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКОГО ВУЗА

В статье приводятся данные исследования интереса студентов технического вуза к личностному самосовершенствованию при помощи социально-психологического тренинга. Характеризуются потребности студентов в самосовершенствовании в личностном и профессионально-личностном аспектах.

G.V. Popova

PERSONALITY-PROFESSIONAL SOVERSHENSTVOVANIE. STUDENTS OF TECHNICAL INSTITUTE OF HIGHER

In the article these researches of interest of students of technical institute of higher are presented to personality self-perfection through the socially-psychological training. The necessities of students are characterized in self-perfection in personality and professionally-personality aspects.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2009 р.

УДК 378.147:37.013 (477)

*Кусій М.Р.,
м. Вінниця, Україна*

НОВІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ У ВНЗ

Постановка проблеми. Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в Україні висувають нові вимоги до підготовки фахівців. Вхідження освіти України в Болонський процес привело до зміни цілей, задач та умов здійснення навчання у вищих навчальних закладах (ВНЗ). Відповідно до цього розробляються, удосконалюються та впроваджуються нові педагогічні технології навчання.

У зв'язку з тим, що нині здійснюється модернізація української системи освіти, котра висуває нові вимоги до результатів навчання, а також до підготовки висококваліфікованих працівників у всіх галузях освіти, в тому числі до педагога, його професійної мобільності. В першу чергу, це стосується готовності сучасного педагога до інноваційної діяльності, що передбачає:

- здатність до оволодіння новими технологіями діяльності в своїй професійній сфері, значне збільшення рівня самостійності та прийняття рішень;
- мобільність одержаної освіти, адаптованість до нових вимог ринку праці;
- підвищення фундаментальності освіти в умовах постійного зростання наукоємнісних технологій, автоматизації виробничих процесів і т. ін.;
- оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ) у професійній діяльності.

У цьому зв'язку швидка зміна змісту, характеру професійної діяльності на основі впровадження нових педагогічних технологій вимагає нового